

ІНКЛЮЗИВНЕ СПІЛКУВАННЯ У КЛАСІ З РІЗНИМИ НАЦІОНАЛЬНОСТЯМИ ТА РЕЛІГІЙ (ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД)

Нестайко Ірина Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
Імені Володимира Гнатюка
nestajko_irena@ukr.net

Сеньовська Надія Леонідівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка
ipp56@tnpu.edu.ua

Останні роки Польща стала країною з дедалі більш різноманітним учнівським середовищем. У школах навчаються діти з різних країн (зокрема з України, Білорусі, В'єтнаму, країн Кавказу), а також представники різних релігій.

Навчання інклюзивному спілкуванню в класі з різними національностями та релігіями спирається насамперед на створення безпечного простору, розвиток емпатії та свідомої мови. Нижче наведено деякі перевірені підходи, які добре працюють у таких групах.

Це створює потребу розвитку інклюзивного спілкування, яке:

- враховує культурні відмінності;
- підтримує взаємну повагу;
- запобігає дискримінації;

У польських школах особливу увагу звертають на:

Повагу до різноманітності. Кожна культура, мова та релігія розглядається як цінність.

Мову без упереджень. Уникають стереотипів і узагальнень (наприклад: «всі мусульмани...», «усі поляки...»).

Активне слухання. Учні навчають слухати без перебивання та оцінювання.

Використання «я-повідомлень». Замість звинувачень – висловлення власних почуттів і думок.

Практики, що застосовуються в Польщі:

Правила спілкування у класі:

Учні разом із учителем створюють правила, наприклад:

- не висміюємо акцент чи зовнішність;
- поважаємо релігійні переконання;
- даємо кожному право висловитися.

Освітні заходи про культури.

У польських школах популярні:

- «дні культури»
- презентації учнів про свої країни
- спільні кулінарні або мистецькі проекти

Це допомагає зменшити дистанцію між учнями.

Міжкультурна освіта.

Використовуються елементи міжкультурної педагогіки, зокрема:

- обговорення відмінностей і подібностей культур;
- аналіз стереотипів;
- розвиток критичного мислення;

Підтримка мовної інтеграції.

Учні, які не володіють польською мовою:

- отримують додаткові заняття з мови
- можуть користуватися допомогою асистента міжкультурного

Реагування на дискримінацію.

Вчителі в Польщі:

- швидко реагують на образливі висловлювання;
- пояснюють, чому певні слова можуть ранити;
- формують культуру відповідальності за слова [1].

Учитель є ключовою фігурою у створенні інклюзивного середовища. Він – моделює поважну комунікацію, підтримує діалог між учнями, створює безпечний простір для висловлення думок

Попри позитивні практики польського досвіду, існують такі труднощі:

- мовний бар'єр;
- культурні непорозуміння;
- різний рівень толерантності серед учнів і батьків.

Тому важливою є постійна підготовка вчителів у сфері міжкультурної освіти.

Інклюзивне спілкування в шкільному середовищі ще ніколи не було таким важливим. Якщо ми хочемо ефективно спілкуватися в класі з представниками різних національностей та релігій, ми повинні залучати учнів, вчителів та батьків.

Мова – це потужний соціальний інструмент, який ми можемо використовувати, щоб залучати інших, запрошувати їх у наш світ і створювати їм приємні відчуття, але він також може виключати, відштовхувати та ранити. Якщо діти не спілкуються з повагою та емпатією, вони можуть змусити інших почуватися неповноцінними, втратити почуття безпеки та, отже, погіршити свої академічні результати. Мова може увічнювати та посилювати упередження, дискримінацію та насильство щодо людей з певними характеристиками. Водночас, емпатична мова дає дітям відчуття цінності, прийняття та більшої готовності до навчання. Ось чому вкрай важливо приділяти більше уваги мові та спілкуванню в класі[3].

Інклюзивна комунікація, тобто така, що включає всіх, незалежно від статі, кольору шкіри, культури, мови, національності, релігії чи інших аспектів ідентичності, зосереджена на благополуччі своїх одержувачів.

Це комунікація, яка нікого не виключає та враховує потреби всіх учасників. Така комунікація не завжди легка. Наша повсякденна невербальна поведінка сповнена жестів (наприклад, заковчування очей, коли хтось інший говорить) та інших екстралінгвістичних моделей поведінки (наприклад, перебивання когось на півслові, недивлення комусь в очі), які принижують учасників комунікативного обміну. Сама польська мовна система містить граматичні правила (наприклад, андроцентризм, що означає домінування чоловічої статі) та стереотипні автоматизми (наприклад, дієслова «żydzić» або «cuganić»), які дискримінують.

Покажимо дітям, що мова має силу. Мова – це не просто слова, а, перш за все, дії з конкретними наслідками. Дослідження показують, що в мультикультурних та багатонаціональних командах, де люди спілкуються інклюзивно, спостерігається більша креативність та мотивація до роботи[1]. Якість виконуваних завдань та успішність учнів також покращуються. Комунікація є основоположною для інтеграції дітей у дошкільну освіту. Мова тут використовується не лише для ефективної передачі того, що ми хочемо сказати, але й для того, щоб дати дітям відчуття безпеки та приналежності до групи. Якщо вчитель не спілкується інклюзивно, це може перешкоджати навчанню вразливих дітей, обмежувати можливості для розвитку та знижувати якість стосунків цих дітей як з вчителями, так і з однолітками.

Крім того, інклюзивна мова в школах: підтримує групову співпрацю, дозволяючи дітям, які перебувають під загрозою виключення через національність чи релігію, вільно брати участь у заняттях та виконувати завдання, надавати відповіді та висловлювати свої погляди, не боячись експлуатації, переслідувань чи висміювання з боку вчителів чи однолітків; зменшує дистанцію між учнями та вчителями. Таким чином, вона сприяє створенню дружньої атмосфери, в якій учні та вчителі прагнуть взаємодіяти та спілкуватися один з одним. Використання мови поваги та прийняття зменшує напругу в класі та дає дітям відчуття бажаності; є ефективним педагогічним інструментом, який сприяє як навчанню, так і викладанню, а також служить мотиватором для дітей, які можуть мати труднощі з навчанням через свої відмінності та відсутність почуття приналежності.

Як навчати інклюзивному спілкуванню? Методи, інструменти та вправи, представлені нижче, мають на меті: донести до дітей розуміння того факту, що слова, дії та жести можуть завдати болю іншим, навіть якщо вони цього не мають наміру; заохотити дітей розмірковувати над образливими повідомленнями, які вони чують у школі, та ділитися ними з іншими; заохотити їх шукати позитивні повідомлення замість негативних; створити теплу та дружню атмосферу в класі; підтримати добрі стосунки в класі, особливо ті, що стосуються багатонаціональних та багатоконфесійних груп [4].

Основою для побудови інклюзивної комунікації в класі з різними національностями та релігіями є: розуміння того, що таке культурне

розмаїття та чому воно корисне – як учнями, так і вчителями, та батьками; виховання чутливості дітей один до одного та формування їхньої готовності та здатності до чуйного спілкування; мотивування їх використовувати позитивні, необразливі вербальні та невербальні повідомлення [3].

Польський досвід показує, що ефективне інклюзивне спілкування базується на: освіті про різноманітність; свідомому використанні мови; активній ролі вчителя; створенні атмосфери довіри.

Інклюзивне спілкування не виникає само по собі – його потрібно свідомо формувати через щоденну педагогічну практику.

Список використаних джерел:

1. Cieślukowska D., Branka M., Edukacja antydyskryminacyjna. Podręcznik trenerski, Kraków 2010.
2. Chrapkowska, L. Edukacja wielokulturowa i międzykulturowa – cele, założenia, przykłady działań. [http://www.45minut.pl/publikacje/19011/\(6.06.2017\)](http://www.45minut.pl/publikacje/19011/(6.06.2017)). 2009.
3. Sobecki, M. Komunikacja międzykulturowa w perspektywie pedagogicznej. Studium z pogranicza polsko-litewsko-białorusko-ukraińskiego. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.2016.
4. Zacharuk T. Edukacja włączająca szansą dla wszystkich uczniów. „Meritum”, 2011. nr 1 (20), s. 2-7.